

TÕNU ÕNNEPALU

Lõpetuse ingel

Märkmeid sügissaarelt

„Loomingu Raamatukogu kuldsari“
SA Kultuurileht

Täiendatud ja parandatud trükk väljaandest:
Tõnu Õnnepalu, „Lõpetuse ingel. Märkmeid sügissaarelt“
Toimetanud Kai Aareleid
Loomingu Raamatukogu, 2015, nr 8-9
Tallinn, SA Kultuurileht

Uustrüki korrektuuri lugenud Triinu Tamm
Kujundanud Maris Kaskmann

© Tõnu Õnnepalu ja Loomingu Raamatukogu, 2026
© Kaanefoto. Aldo Luud, Õhtuleht, 2024, Scanpix

Trükkinud Tallinna Raamatutrükikoda

ISSN 2674-4678 (trükis)
ISSN 2674-4686 (epub)
ISBN 978-9908-858-10-4 (trükis)
ISBN 978-9908-858-09-8 (epub)

Ootad kevadet ja siis ta jälle tuleb,
ava selles aastas, tühjem koht,
suured helbed õhus, linnusuled,
mustast rõõmust laulab valge toht.

Lõpetuse ingel jälle veab mu paati,
mööda lagedat ja väga külma vett.
Tema halli selga tunnen lapsest saati,
ta on minu sõber, minu meelepett.

Teised sõbrad kõik on mööda läinud,
kes nad olidki, või millal? Kus
ma uskusin end olevat sind näinud,
kulla sinisilmaline armastus?

Täna taevast ma ei loe su nime,
ainult lõpetuse ingli kühmus selg
kõigub vete kohal, mida vaatasime
teine teiselt kaldalt, hinges pelg.

Aga mis seal karta. Midagi ei tule
pärast ega olnud enne meid.
Meid? Sa natukeseks silmad sule:
üks, jah, ainult üks seal ongi neid.

(2007)

Alustuse inglit pole ma iial kohanud. Võib-olla on ta seisnud mu alguste juures, aga algust ei tunne ju ära. Algas on alati ähmane. Ka siia saarele sõitsin ma midagi lõpetama, otsima lõppu, mitte algust. Iga raamat on viimane raamat. Iga raamatu, iga draama, iga kunstniku-pildi juures valvab lõpetuse ingel. Kui ta valvab. Kui ei, pole midagi. Niisama ajaviitmine.

Pealegi on sügis, sügise tulek, suve lõppemine. Saar on alles mähitud vaikusesse ja soojusesse, õhk on alles nagu lõputu pehme siidkangas, udune ja siiski kerge. Kuidas jõuda kohale? Kui paadinina müksab saare kaid, siis on sul tegemist. Tuleb otsad kinnitada (nii nagu oskad, sest ei oska ju, ega õpi vist kunagi enam selles elus), tuleb oma pakid ja moon paadist kaldale paadimehe autosse tassida. Umbes kümme kasti ja kotti. Kuu aja söögivaru. Riided juhuks, kui ilmad lähevad viluks ja tuuliseks. Väike kastitais raamatuid. Niisama, üldse igaks juhuks. Kui on vaja ajaviidet, lohutust, tuge. Pikkadeks sügisõhtuteks, nagu romantiliselt öeldakse. Ikka on ju mõni raamat, mida lõpetuse ingel üle su öla veel lugeda tahab...

Lõpuks, kui riknev toidukraam on külmkappi loobitud, kotid tuppa, taipan teha põhilist. Astuda läbi klaasveranda õue (sissekolimine käis tagumisest, kõõgiuksest). Vaadata taevast. On juba õhtu. Taevas on ebamäärane, pehme ja vaikne. Tõsta valge plastikust aiatool seina äärest, kuhu nad juba talveks virna on laotud, keset õue. Minna veel kord tuppa. Kallata endale klaas viskit, teha üks kurgivõileib. Tulla tagasi õue. Istuda.

Istuda.

Et kohale jõuda, on vaja istuda. Ringi liikudes teeme me liiga palju müra. Ringi liikudes ei kuule ennast ega midagi. Päike vajub aeglaselt pehmusesse, kuhugi sinna tuletorni taha merre. Nüüd on juba aega. Vaikselt hakkab tekkima aega. Küll see taevas siin on suur. Seda ei mäletanudki enam. Mäletasin küll avarust ja et see koht, see künka-pealne, see suur maja mulle meeldisid, aga et see kõik oli suure taeva pärast, seda ei mäletanud. Neli nädalat. Mul on siin neli nädalat. See on pikk aeg, kui sul on aega. See pole midagi, kui sul pole.

Nüüd on aega. Veel ei lähe pimedaks. On pühapäeva, 21. septembri õhtu. Lähen teen majas tuled ahju ja pliidi alla. Õhk on seal seisnud ja veidi kopitanud lõhnaga, nagu kõigis majades, kus enam päriselt ei elata. Ometi on just neis majades üks vabadus. Just sellepärast,

et seal enam päriselt ei elata, ei sünnita ega surda. Kõik, kes neis on sündinud ja surnud, on sündinud ja surnud. Need on lõpetuse ingli vaiksed, heledad, õrnalt kopituselõhnalised toad. Tuuluta mis sa tuulutad, küta mis sa kütad, neid mahajäetud talvi sa neist enam välja ei tuuluta ega küta. Aga tuli teeb siiski eluõhu majja. On, nagu siin jälle elataks. Ja rohkem mul polegi vaja. See, mida mina siit otsin, on kõik vaid *nagu*, on hinge peegelpilt, mitte lärmakas ja otsene elu, sündimine ja suremine.

Kohe ei taha hästi tõmbama hakata. Ajalehepaber on niiske, puud on niisked, lõõrid on külmad. Aga need on head kõrged saja-aastased korstnad. Nad siiski tunnevad oma ametit, iga ilmaga. Uduga ja tormiga ja isegi vaikse sügisese mitteilmaga, nagu täna. Pliit läheb kuumaks. Kolmest kartulist, kahest porgandist, ühest peedist, ühest sibulast (kõik oma peenarde pealt korjatud ja kaasa toodud varudest) ja kolmesajast grammist loomahakklihast saab valmis hautis. Kuidagi lihtsalt saab. Ongi valmis. Kui pole kiiret, valmivad asjad kiiresti. Niipea kui hakkad kiirustama, võtavad nad palju aega.

Lähen taldrikuga õue. Ongi juba päris hämar. Üks ronk veel teeb oma õhtust tiiru. Lahelt on korraks kuulda luigetiibade pahinat. Muidu on nii vaikne, et isegi ei usu, et see alati tuuline saar üldse saab nii vaikne olla. Alles siis, kui tõusen püsti, päris pime veel ei ole, hakkan mööda teed põhjaranna poole kõndima, kuulen metsa jõudes punarindade vaiksaid häälekesi. Siit ja sealt, igalt poolt. Nemad on tulnud juba üle mere, põhja poolt, leidnud siin saare metsas peatus- ja puhkepaiga. Nagu minagi. Nemad ei jää. Ja mina ei jää. Aga nendel päevadel on see hämarduv saar meie kodu. Nendel öödel, kui nemad poevad magama oma kadakapõõsasse, männituustakusse, mina oma võõrasse voodisse. Siis näen teda. Vaikselt, nagu ainult nemad oskavad, lehvib ta üle teeraja, siluett hämaruses, kaob puude siluettidesse. Lühike kere, suur ümar pea, laiad pehmed tiivad. Häält ei teinud. Öökull. Võib-olla kodukakk. Võib-olla ka vaid külaline siin.

Ja siis kuulen neid. Inimeste hääli. Piduhääli. Ilmeksimatult. Jaani maja poolt. Mitte et seal mängiks muusika, mitte et seal lauldaks või tantsitaks, aga ilmeksimatult on need piduhääled selles pehmes sügisõhtus. Kindlasti veidi purjus. Soojad ja kutsuvad. Ei, muidugi ma ei lähe. Kui ma alluksin esimesele tundele hinges, ma läheksin. Aga ma

ei allu. Mida ma seal võõraste inimeste seas teeksin? Aga mida me üldse teeme siin võõraste inimeste seas? Miks üldse tõmbavad meid võõrad soojad poolpurjus inimhääled keset vaikset sügisest saart? Miks on meie esimene instinktiivne valik inimesed, mitte vaikus? Võib-olla seal inimeste seas, valgussõõris, söögilaua ääres, varjus, kuhu eraldub mõni paar – võib-olla seal ei ole lõpetuse inglil meie üle võimu, võib-olla seal ta ei valvagi. On lihtsalt elu, alguse ja lõputa, poolpurjus piduõhtu pooltuttavate inimeste pool. Ükskõik, et pooltuttavate: *inimeste* pool. Ja kas vaikuski ei ole vaid selleks, et kuulda selle tagant piduhääli, aga mitte võõra, vaid oma? Kas ükski pidu saab olla oma? Pidud ongi võõras. Võõras ja tõmbav.

Kaitsvas hämaruses seistes kuulan natuke aega neid hääli. Kuuldub olevat ilus pidu. Igaks juhuks ei hakka ma sealt aiast mööda minema. Äkki nähakse. Äkki nähakse, et ma olen üksi.

Tulen tagasi ja istun oma toolile. Nüüd on pime. Keset taevast üksik ähmane täht. Kauged välgud? Või oli see vaid mu enda silmade pilkumine? Ei: kauged välgud. Mürinat pole veel kuulda. Ja kui ta kostab, on seegi nagu vatis. Ja läänes puude taga üks teine valgus, mis süttib ja kustub. Välkude rütm on etteaimamatu, tuletorni oma etteaimatav – kui oled tast aru saanud: kaks lühikest, üks pikk, siis vahe. Ootus. Isegi nagu süda jääks seisma ja ootama. Kas ikka tuleb? Ikka tuleb. Üks kord lööb välk täpselt samal ajal, kustutab tuletorni valgustriibu oma valguses.

Teise inimese juurest me otsime neid mõlemaid: ettearvatavust ja ettearvamatust, majakat ja välku. See viimane on see, mis meid kütkestab ja mis meid hävitab. Lõpetuse ingli viibe, see kauge äike soojal merel keset sügisööd. Lähen magama.

Unes näen teatrifestivali.

...

Draama algas õhtul. Päev oli kalendrisuve viimane ja seda ta ka oli: suve tagasipilk, tüdinud ja leige. Ilm oli peaaegu palav, aga mitte enam suviselt, vaid veidi palavikuliselt, varjust niiske ja külm, nagu higistaks. Väntasin laenatud rattaga saare läänetippu, tuletorni alla. Istusin endise päästekuuri alla kivile, vaatasin üle kitsa väina paistvate